

Igranje in naše igrače

Ne vem, kako naj začnem pisati o tem, kako smo se nekoč igrali. Mogoče opišem igranje v Ukovi. V njeno strugo nad sedanjim kopališčem smo otroci s Save (sedanja krajevna skupnost Sava) vedno raje zahajali in se igrali v tolmunih potoka. Napravili smo bazen tako, da smo potok zajezili s skalami, kamni in travo. Janko je naredil več ladjic iz borovega lubja. Doma je naredil lepo leseno ladjo z jambori in jo prinesel v Ukovo, da je plavala po bazenu. Mislim, da je bil to model Kolumbove »Santa Marie«. Drugače smo se igrali *kavbojce in Indijance, ravbarje in žandarje*. Sodelovali so Dore, Janko, Lukan Janez, Železnik Tomaž, Fon Franci, Smolej Nace, Ramuš Janez in Beno, Zgaga Janez. Vsi otroci smo pripadali povodju Ukove.

V nadaljevanju bom opisal še igranje s Čuferjevimi kockami. Zelo zanimive so bile in le pri nas smo jih imeli. Ob koncu igranja so bile vedno zložene v škatlo, da se je videlo, če katera manjka. Še danes so vse! V času mojega otroštva je

bilo manj igrač, bile so, a nekatere so bile drugačne. Kupljene so bile le redke, večinoma so bile narejene doma. Za igro so bili uporabni tudi vsakdanji predmeti. Vorenc Podlipnik s Slovenskega Javornika je delal palčke in druge gugajoče igrače za zabavo odraslih in otroško igro. Še v Borovljah so imele njegove palčke, ptice in gozdarje, ki so žagali hlod. Jaz pa sem naredil lesene kocke za hitro seštevanje števil. V drvarnici sem uporabljal le žago in nož za izdelavo. To je bilo pet kock, na katerih so bile napisane številke. Ko si vrgel kocke, si hitro izračunal vsoto števil. To igro smo se igrali največkrat v »Monte Karlu«, majhni leseni hišici na Razgledni poti.

Mimica je bilo ime punčki moje sestre Zmage. Kupljena je bila v Podbrdu leta 1919. Punčka je šla z nami v Jugoslavijo, ko smo bežali pred fašisti.

Olga in Mirko Podlipnik ter Izidor Trojar v fotoateljaju Vilman leta 1942, last Izidorja Trojarja

Naj opišem fotografijo, posneto v fotoateljeju Vilman na Stari Savi. Mama me je peljala k fotografu, ko sem imel še dolge lase. To je bilo februarja 1942 v času okupacije. Pavla Podlipnikova pa je to slišala in je še svoja otroka pripeljala k fotografu. Slikali smo se z igračami. Na tleh sta bila moj avto in žoga. Olga je držala opico, ki jo je posodil fotograf, jaz pa fotografovega medveda. Pred Mirkom je bil moj maček Hinko, ki je bil rdeče barve in napolnjen z žagovino. V repu pa je imel žico zato, da je lepo stal pokonci.

ČUFERJEVE KOCKE - ODLIČNA IGRAČA

Mama je kupila lesene kocke, ki so jih delali v »Čuferjevi lesni galanteriji« na Plavžu. Ta delavnica je bila na desni stani potoka Jesenica, zadaj za bolnišnico. Čuferjevi so imeli tam žago in delavnice igrač. Določene mere nažaganih smrekovih koščkov lesa so dali v boben z vodo in dodali kamen plovec, da je pobrusil robove kock. Pozneje so kocke dali v boben z barvo, ki so jo dobili iz Nemčije. Barve kock so bile rdeča, zelena in rumena. Pred drugo svetovno vojno je bilo tam zaposlenih 36 delavcev. Po vojni je bilo podjetje nacionalizirano, kock pa niso več izdelovali.

Ne vem ali je bilo to še med vojno ali tik po osvoboditvi, ko je mama šla po drugi komplet kock. Ne vem, ali je šla z vlakom do Jesenic, nato pa peš na Plavž, ali pa je šla peš iz Javornika na Plavž. V leseni škatli s pokrovom je bilo v dveh plasteh zloženih 56 rdečih, rumenih in zelenih kock. Bile so različnih oblik, dolge, kratke, debele, polkrogle, v obliki valja in strešice. Z njimi smo se igrali na Javorniku na *vahtnici*, kjer smo stanovali. Iz kock si lahko sestavil dve vrsti ladij, letalo, tovornjak, konjsko vprego, osebni avto, vlak s parno lokomotivo, predor, vso vas s hišami in cerkvijo, psa in kokoš s piščanci. Kocke so bile zanimiva igra.

Z dodatno škatlo kock pa se je sestavljanje teh pri nas še razširilo, tako da se je lahko igralo več otrok naenkrat. Prišli so se igrati Rožičevi, pa Bizjakovi od Koniča. Včasih tudi Kejžarjev Janez in Mirko. Po tolikih letih se je naš komplet kock ohranil. Ali je to mogoče? Andrej Čufer, sin podjetnika, mi je povedal, da nima teh kock, in me prosil, če jih lahko fotografira za svoj arhiv.

NAPRAVIL SEM ČAROBNE KOCKE

Živeli smo na Obrtniški ulici na Jesenicah. Hodil sem v metalurško šolo. Takrat sem v drvarnici napravil pet lesenih kock. Na vsako ploskev sem s svinčnikom napisal števila od 159 do 890. Na prvi kocki so bila števila od 197 do 890, na drugi

spet druga. In tako naprej na ostalih štirih kockah. Vseh kock je bilo pet. Igrali smo tako, da si nekemu rekel, naj vrže na mizo vseh pet kock. V hipu si povedal znesek vseh vrženih števil skupaj. Kako? Brž sem seštel enice vseh petih števil. Dobil sem dvomestno število, ki je vsebovalo desetice in enice iskanega seštevek. Da dobiš še ostali dve števili (tisočice in stotice), odšteješ dobljeno število od 50. Razliko si postavil pred prej dobljeno število in dobil seštevek. Na primer. Kocke so pokazale te številke: 890, 475, 465, 582, 734. Seštevaj: $0 + 5 + 5 + 2 + 4 = 16$. Razlika: $50 - 16 = 34$. Tako dobimo seštevek 3416.

Za tako računanje nisi potreboval niti dveh sekund.

Na ta način smo se igrali otroci iz ulice: Nace, Janko, Lojze, Janez, Janez iz Ukove, pa še nekateri. Največkrat smo se to igrali v »Monte Karlu«. To je bila mala lesena hišica na Razgledni poti. Sprednja stran je bila le odprta nadstrešnica, pod njo pa miza in dve klopi. Popoldne je bila hišica društveni prostor za upokojnence. V zaprtem delu hišice so predvsem popoldne igrali karte. To je bil »Dom upokojencev«. Ta dom pa je pogorel, ko sem bil pri vojakih. Na tem mestu so potem zgradili zidani »Dom upokojencev«. V isti dobi je pogorela tudi kapelica na Kalvariji nad Ukovo. Takrat je pogorel tudi kozolec – toplar na kraju, kjer je danes kulturni dom na Slovenskem Javorniku.

VORENČEV PALČEK

Po osvoboditvi je bila na Slovenskem Javorniku in Jesenicah moda, da je imelo vsako gospodinjstvo palčka iz kovine. Na Javorniku jih je izdeloval Vorenc v svoji mali drvarnici za hišo na Mladinski ulici. Na pločevino je narisal predlogo s svinčnikom, nato pa je z dletom izsekal obrise za figuro. Sledila sta še piljenje in barvanje z oljnato barvo. Vorenc je sam izdeloval palčke, samo v okroglo utež mu je prijatelj zarezal zarezo. V to zarezo je pritrdil palčka. Postavil ga je na podstavek iz lesa in tračnega železa ter ga zagugal. Tako se je palček dolgo gugal v občudovanje in veselje otrok, celo odraslih. Naš palček ima rdečo kapo z belimi pikicami s koničastim podaljškom po hrbtu, rdeč suknjič z reverji z belimi pikicami, črne hlače, snežno bele nogavice in črne cokle z zakrivljenimi sprednjimi rilci. Ima dolgo brado in kadi pipo. Poleg palčkov je delal še druge gibljive igrače. Spomnim se piščanca na velikonočnih pirhih. Tako igračo imam poleg palčka doma v hišnem muzeju. Še posebej radi včasih palčka zagugajo moji vnuki. Čas guganja traja 11 minut.

Naslednja taka igrača sta bila dva ptiča, ki sta izmenično jedla zrnje iz okrogle posode in se premikala levo-desno. To je bila že večja igrača in zahtevna za izdelavo. Najtežje je bilo narediti dva drvarja, ki žagata hlod z gozdarsko žago. Spomnim se, da je en gozdar imel črno jakno, drugi pa svetlozeleno. Vlekla sta žago levo-desno. To je bila že malo večja igrača, ki je zahtevala tudi večji podstavek. Igrača je zato stala na kredenci ali mizi, tudi na omari. Teh igrač z gozdarji nisem videl veliko, palčke pa je imelo skoraj vsako gospodinjstvo v kuhinji. Posebej veliko so jih imeli v Borovljah, kjer je Vorenc živel in ustvarjal. V kuhinji nad štedilnikom se je zvijala kača v obliki spirale. Toplota, ki se je dvigala iz štedilnika, je poganjala spiralo. Ko je bil štedilnik mrzel, seveda tega gibanja ni bilo, zato smo prosili mamo, naj čim prej zakuri v štedilnik, da bo toplo v kuhinji in se bo kača zvijala.

MIMICA - IGRAČKA MOJE SESTRE

Punčko Mimico so kupili leta 1919, ko se je rodila moja sestra Zmaga. Torej je stara 99 let. Starši in sestra so stanovali v Podbrdu, punčka pa je bila kupljena v mali vaški trgovini »Pri Bolfu« (Wolfu). Tam so prodajali predvsem sladkarije, bombone, lizike. Prodajali so tudi igračke, moko in sladkor. Prodajala je trgovka gospa Liza Wolf, pomagala pa ji je hčerka Mila. To je bilo po prvi svetovni vojni, ko so Italijani že zasedli tudi Podbrdo.

Punčka je narejena iz blaga, njeno telo, roke in noge pa so napolnjene z žagovino. Oblečena je v oblekico s kratkimi rokavi, na glavi pa ima kapico, ki se jo je dalo zavezati. Glava je iz celulojda ali neke podobne snovi. Punčka je bila dragocena, saj takrat ni bilo igrač. Ko smo bežali pred fašisti v letu 1928 iz Italije, je tudi punčka šla z nami z vsem pohištvom v tovornem vagonu v Jugoslavijo. Moji sestri je bilo takrat devet let. Punčko smo čuvali na Hrušici v »Republiki«, kjer smo stanovali. Z nami je ob preselitvah šla na Slovenski Javornik, od tam na Jesenice k Rošicu v Obrtniško ulico, leta 1967 pa v stolpnico za gimnazijo. Punčko zdaj hranim v hišnem muzeju.